

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE FILOZOFICKÁ FAKULTA	
Došlo:	24. 05. 2018
Registr. zn.:	
Ev.č.: VR-3595-2018	Č. spisu:
Prílohy:	Vybaruje:

Oponentský posudek

na habilitační práci PhDr. Petera Rusnáka, PhD.

VYBRANÉ ANTROPOLOGICKO-ETICKÉ MOTÍVY V RUSKEJ FILOZOFII STRIEBORNÉHO VEKU

Hlavním cílem habilitační práce bylo interpretovat antropologické a etické názory dvou výrazných protagonistů ruské filozofie stříbrného věku Semjona L. Franka a Pavla A. Florenského.

V období stříbrného věku se podle P. Rusnáka vytvořila v Rusku nezaměnitelná kulturní a intelektuální atmosféra, která ještě před nástupem sovětské filozofie otevřela mnohá zajímavá témata pro plodnou diskusi a bádání v diskurzích fenomenologie, religiózní filozofie, estetiky, etiky a filozofického personalismu. (s. 46) Epocha filozofie stříbrného věku je v habilitační práci vymezována jako jisté mezidobí, ve kterém dochází k transformaci a překlenutí dvou paradigmatických bloků: klasického období literatury a filozofie 19. století a modernismu. (s. 45)

Semjon Frank a Pavel Florenský jsou prezentováni jako představitelé filozofie všejednoty, která je dominantním směrem ruské náboženské filozofie tohoto období. Princip ontologismu filozofie všejednoty pojmáný jako ontické propojení subjektu a objektu vytváří předpoklad překonání jednostranného empirismu a racionalismu v gnoseologii a zdůvodňuje možnost budovat metafyziku odhalující vyšší duchovní podstatu reality. P. Rusnák přichází k závěru, že v metafyzice všejednoty dochází k organickému propojení antropologie, teologie a etiky, tj. názorů na člověka, na vztah člověka a Boha a vztah člověka a člověka (s. 43), které se stává účinnou obranou před nebezpečím relativismu a subjektivismu v etice. (s. 32)

Metodologicky se P. Rusnák hlásí k historiografické analýze v intencích hermeneutické tradice (s. 43). Hermeneutika je v habilitační práci interpretována fenomenologicky a v této podobě se stává východiskem odhalení a tematizace antropologických struktur a v konečném důsledku sebeporozumění člověka jako bytosti překonávající horizont empirického světa a bezprostředně se dotýkající transracionálních vrstev reality.

Habilitační práce se důsledně opírá o prvotní prameny, ale zohledňuje i novější výzkumy v oblasti ruské filozofie jak na Slovensku, tak v Rusku. Použitá literatura tvoří reprezentativní výběr relevantních zdrojů umožňující kompetentně zpracovat zvolené téma.

Habilitační práce je účelně rozdělena do čtyř hlavních kapitol, úvodu a závěru. V úvodu se konstatuje, že počátkem století vzniká v Rusku specifická náboženská filozofie, která je závažnou alternativou pro světsky pojatou filozofii a vědu. P. Rusnák v celé své habilitační práci prosazuje názor, že dialog ruské náboženské filozofie v konfrontaci především

s fenomenologií, existencialismem, pozitivismem, pragmatismem a marxismem má aktuální význam pro rozvoj filozofického poznání, protože se stává impulsem pro plodnou reinterpetaci tradičních antropologických a etických témat. A právě tak lze vnímat celkový význam habilitační práce P. Rusnáka – vyložit originální filozofickou koncepci osoby vyrůstající z náboženské zkušenosti, zasadit ji do kontextu současné filozofie a vědy (s. 124), a vyvodit z ní etické důsledky. (s. 125)

Cesta k naplnění tohoto cíle započala v habilitační práci nejprve upřesněním metodologických východisek ve druhé kapitole a shrnutím aktuálního stavu výzkumu ruské filozofie ve třetí kapitole. A následně kulminovala ve čtvrté kapitole, která obsahuje rozbor díla S. Franka a P. Florenského. Jako velmi inspirativní se jeví komparace s filozofií M. Heideggera a poukaz na souvislost filozofie stříbrného věku se symbolismem v umění. Důležitá je rovněž analýza vztahu náboženské filozofie a vědy. Jádrem kapitoly je vymezení filozofické antropologie jako antropodiceje, která je dávana do souvislosti s náboženskou teodicejí. Právě v prolínání teodiceje a antropodiceje spatřuje P. Rusnák východisko budování originálního projektu v rámci ruské náboženské filozofie, ve kterém se antropologické motivy organicky propojují s motivy etickými. (s. 95) Celá antropologicko-etická koncepce je P. Rusnákem důsledně interpretována jako christologická.

Habilitační práce obsahuje některé problematické momenty, které by se měly stát předmětem obhajoby. Časově se v habilitační práci zkoumané antropologicko-etické motivy v ruské filozofii vymezují obdobím stříbrného věku. V odborné literatuře převládá názor, že období stříbrného věku zahrnuje období mezi léty 1881 (atentát na cara Alexandra II.) a 1922 (konsolidace bolševické moci znamenající ustanovení plné kontroly nad uměním a filozofií). Nicméně v habilitační práci se pracuje s pozdními filozofickými díly Florenského (třicátá léta) a Franka (čtyřicátá léta).

Předmětem habilitační práce jsou antropologicko-etické motivy ve filozofii Florenského a Franka, ale práce se z větší části orientuje na metafyzická východiska a především na otázky ontologicko-gnoseologické. Antropologicko-etické motivy jsou spíše prezentovány jako implicitní součást filozofického systému a filozofická antropologie a etika nejsou explicitně vyloženy jako zvláštní teorie, které se speciálně soustřeďují na otázky podstaty člověka a morálního dobra.

Habilitační práce neobsahuje systematičtější rozbor hlavních děl S. Franka a P. Florenského. Mnohá zobecnění a hodnocení se proto mohou jevit jako nedostatečně odůvodněná. Nicméně tato výhrada ztrácí na oprávněnosti, když zohledníme fakt, že P. Rusnák se ruskou filozofií věnuje dlouhodobě. Publikoval na toto téma dvě monografie a řadu odborných studií v časopisech a sbornících, vystupoval na mezinárodních konferencích. V tomto kontextu lze vnímat habilitační práci jako jisté zobecnění, které je založeno na předcházejících výzkumech, se kterými je odborná veřejnost již seznámena a není proto nezbytné je znovu opakovat.

Habilitační práci by prospěla určitá míra kritičnosti ve vztahu k prezentovaným filozofům. Mnohé jejich myšlenky byly problematické již v době svého vzniku a byly oprávněně kritizovány současníky. O to problematičtější se mohou jevit z dnešního pohledu. Ve filozofii Florenského se uplatňovala tendence k oživení platonismu, což ho spojovalo

s nejkonzervativnějšími vrstvami ruského pravoslaví, které se stavěly nepřátelsky vůči moderní kultuře. Světská kulturní a společenská realita je interpretován jen jako pokažená kopie ideálního božského světa. Z oprávněné myšlenky, že kultura vzešla z kultu, udělal Florenský závěr, že prostředkem překonání krize v současné kultuře a společnosti se má stát obrácený proces vytěsnění kultury kultem. Kult se má stát zjevením prvotní božské pravdy v její duchovní čistotě. Toto pojetí ve spojení s prosazováním principu prvotnosti náboženského dogmatu, měly antropologické důsledky, které stavěly Florenského do protikladu k tomu pojetí člověka, ke kterému směřovala pokroková část ruské filozofie, tj. pojetí člověka jako svobodné a tvůrčí osobnosti. Právě za programové ponížení lidské svobody kritizoval Florenského Berďajev. Způsob filozofování, který představuje Florenský je ze strany představitelů ruského personalismu a existencialismu vnímán jako protikladný vůči tomu, který v ruské filozofii reprezentuje Dostojevský, je to způsob Velkého inkvizitora, který popírá význam svobody lidské osobnosti.

Problematická je otázka lidské svobody i v rámci filozofické antropologie S. Frank. Ten sice z jedné strany význam svobody obhajuje, protože si uvědomuje její význam pro etiku, ale na straně druhé se u něj koncept lidské svobody dostává do rozporu s metafyzikou všejednoty, kterou systematicky a důsledně ve svém díle rozvíjí. V realitě, která je ztotožňována s absolutním Bohem se svoboda hledá skutečně jen velmi obtížně.

Nehledě na uvedené připomínky považuji habilitační práci Vybrané antropologicko-etické motivy v ruskej filozofii stříborného věku za kvalitní filozofické dílo, a proto ji **doporučuji** k obhajobě. Petr Rusnák prokázal své filozofické schopnosti, které ho opravňují ucházet se o vědecko-pedagogickou hodnost docent.

V Ostravě 21. 5. 2018

doc. PhDr. Jelena Petrucijová, CSc.

Fakulta sociálních studií

Ostravská univerzita